

DOI: 10.55643/fcaptr.4.63.2025.4816

Руслан Кльоба

аспірант, Волинський національний
університет імені Лесі Українки,
Луцьк, Україна;
e-mail: vizoruta10@gmail.com
ORCID: [0009-0008-2060-9055](https://orcid.org/0009-0008-2060-9055)

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена дослідженню організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіонів. Метою дослідження є обґрунтування організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіонів, його складових елементів і формування висновків щодо напрямів удосконалення досліджуваного механізму в Україні. Розкрито сутність організаційно-економічного механізму. Виокремлено складові елементи організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіонів. Розглянуто принципи та виявлено особливості функціонування механізму смарт-спеціалізації розвитку регіонів України, а саме: гнучкість і мінливість відповідно до змін умов розвитку; взаємоузгодженість цілей механізму на регіональному та загальнодержавному рівні; смарт-орієнтація на інноваційність і модернізацію; впровадження сучасних методів управління, інструментів, важелів впливу; індивідуальність; соціальна складова. У складі механізму виокремлено такі види забезпечення: фінансове, нормативно-правове, інформаційне, організаційно-технічне та ресурсне.

У результаті проведеного дослідження вдалося поглибити теоретико-методичні засади смарт-спеціалізації розвитку регіонів України шляхом вивчення складових організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіонів та виокремлення інструментів впливу на розвиток регіону. Основними завданнями досліджуваного механізму було визначено: упровадження заходів, спрямованих на партнерську співпрацю між суб'єктами господарювання та регіональними органами влади, громадськістю, інвесторами й іншими учасниками в системі регіонального розвитку на засадах смарт-спеціалізації; уживання заходів із метою максимально ефективного використання ресурсного потенціалу регіону; забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в регіоні, що дозволить сприяти розвитку регіону на засадах смарт-спеціалізації; спрямування на інноваційний розвиток, підтримка нау-хау розробок; заохочення молоді до відкриття бізнесу в царині інноваційних технологій; сприяння оновленню існуючих виробництв; удосконалення методики ухвалення рішень; розробка системи показників оцінювання ефективності вибраної смарт-спеціалізації та ефективності функціонування організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіону. Розглянуто досвід зарубіжних країн щодо впровадження інструментів сприяння смарт-спеціалізації розвитку регіонів. За результатами дослідження було виокремлено такі основні напрями вдосконалення організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіонів в Україні: інституційне забезпечення та управління, фінансове забезпечення, інформаційно-аналітичне забезпечення, розвиток людського капіталу, міжрегіональна та міжнародна співпраця, адаптація зарубіжного досвіду.

Запропоновано створення Регіональних інноваційних рад як консультативно-координаційних органів забезпечення партнерської взаємодії між владою, бізнесом, науковими установами та громадянським суспільством для реалізації стратегій смарт-спеціалізації та інноваційного розвитку регіону.

Ключові слова: смарт-спеціалізація, розвиток регіонів, механізм смарт-спеціалізації, інноваційний розвиток, грант, податкові пільги, податковий кредит, фінансова допомога

Received: 01/05/2025

Accepted: 10/08/2025

Published: 31/08/2025

© Copyright
2025 by the author(s)

This is an Open Access article
distributed under the terms of the
[Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

JEL Класифікація: R11, P25, P48

ВСТУП

Регіональний розвиток є одним із ключових завдань ефективного соціально-економічного зростання будь-якої країни. Збалансований територіальний розвиток дозволяє не лише зменшити диспропорції між центром і периферією, а й розкрити потенціал кожного регіону, підвищуючи загальну якість життя населення. Особливого значення розвиток регіонів набуває в сучасних складних умовах в Україні, що пов'язані з економічною та політичною нестабільністю, воєнним конфліктом, активна фаза якого продовжується. Смарт-спеціалізація розвитку регіонів та інноваційна спрямованість відіграють вирішальну роль у модернізації економіки регіонів. Упровадження нових технологій, цифровізація послуг, розвиток наукових центрів і стартапів стимулюють приплив інвестицій і кадрів, створюють нові робочі місця та підвищують конкурентоспроможність регіонів на національному та міжнародному рівнях.

Саме концепція смарт-спеціалізації (розумної спеціалізації) є одним із ефективних підходів до регіонального розвитку, оскільки передбачає виявлення унікальних конкурентних переваг регіону та їх розвиток через підтримку ключових галузей, у яких регіон уже досяг успіхів або має значний потенціал зростання. Це може бути сільськогосподарська сфера, машинобудування, туризм, ІТ та інші напрями, що відповідають локальній специфіці регіону.

Смарт-спеціалізація може сприяти більш ефективному розподілові ресурсів і координації між науковими, освітніми та виробничими структурами регіону. У довгостроковій перспективі це підвищує інноваційну активність, сприяє формуванню кластерів і зміцнює регіональну ідентичність. Отож, розвиток регіонів на основі інновацій і смарт-спеціалізації – стратегічно важливий крок для зміцнення економічної стабільності й сталого зростання України загалом. Саме тому наукові дослідження тематики смарт-спеціалізації розвитку регіону не втрачають своєї актуальності.

Вивчення та вдосконалення організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіонів сприятиме ефективному використанню потенціалу територій і забезпеченню сталого економічного зростання. Цей механізм є сукупністю управлінських, інституційних та економічних інструментів, спрямованих на виявлення й підтримку пріоритетних напрямів розвитку, заснованих на унікальних ресурсах і компетенціях регіону. Зважаючи на вищевикладене, обрана тема дослідження є актуальною та своєчасною.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Значна увага науковців прикута до питань розвитку регіонів. Смарт-спеціалізація як один із важливих напрямів розвитку регіонів також привертає увагу фахівців. Різноманітним аспектам смарт-спеціалізації регіонів приділяють увагу вітчизняні та зарубіжні дослідники, зокрема дослідженням механізмів фінансування стратегій смарт-спеціалізації регіонів присвячено праці А. Дуба (Dub A., 2020), який виокремлює напрями діяльності європейських структурних та інвестиційних фондів, обґрунтовує напрями смарт-спеціалізації регіонів Європейського Союзу, що фінансуються за кошти європейських інвестиційних фондів. Крім того, науковець окреслює інструменти фінансової підтримки, які застосовують європейські інвестиційні фонди для реалізації програм і проєктів.

Ґрунтовним і багатогранним є наукове дослідження Інституту регіональних досліджень під керівництвом І. Сторонянської (Storonyanska I., 2022), присвячене питанням смарт-спеціалізації регіонів в Україні, зокрема науковці запропонували теоретико-методологічний підхід, що передбачає формування стратегій розвитку регіонів з урахуванням принципів смарт-спеціалізації; виокремили чинники активізації впровадження на рівні окремого регіону стратегії смарт-спеціалізації; виокремили стримуючі фактори, які гальмують упровадження засад смарт-спеціалізації у вітчизняних реаліях; запропонували методичний підхід до аналізу факторів регіонального розвитку.

Питання застосування смарт-спеціалізації для розвитку регіонів України в поствоєнний період досліджували А. А. Олешко, З. Я. Шацька, О. В. Ровнягін (Oleshko A., Shatska Z. and Rovnyagin O., 2022), які оцінювали зарубіжні практики реалізації стратегій смарт-спеціалізації, зокрема в Європейському Союзі, здійснювали аналіз механізмів упровадження стратегій смарт-спеціалізації.

Відаючи належне існуючим науковим напрацюванням із досліджуваної тематики, відзначаємо потребу систематизації та поглиблення існуючих науково-методичних засад щодо сутності й складових елементів організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіонів України.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Метою цього наукового дослідження є обґрунтування організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіонів, його складових елементів. Для реалізації поставленої мети були виокремлені та виконані такі завдання:

- обґрунтування сутності поняття «організаційно-економічний механізм у царині смарт-спеціалізації розвитку регіонів»;
- виокремлення складових елементів організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіонів, принципів та особливостей його функціонування;
- оцінка існуючих інструментів впливу в структурі організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіонів;
- окреслення зарубіжного досвіду застосування інструментів і важелів впливу на смарт-спеціалізацію розвитку регіону та можливостей адаптації зарубіжного досвіду в вітчизняних реаліях;
- окреслення напрямів удосконалення досліджуваного механізму в Україні;
- формування висновків і пропозицій щодо ефективності застосування інструментів досліджуваного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіонів в Україні.

МЕТОДИ

У проведеному дослідженні, присвяченому аналізу організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіонів, було використано загальнонаукові методи, спрямовані на системне осмислення об'єкта дослідження. Насамперед застосований метод аналізу, завдяки якому було розділено досліджуваний механізм на складові елементи. Метод синтезу використаний для відтворення цілісної картини механізму після детального вивчення його компонентів. Також застосоване абстрагування – виділення ключових характеристик і закономірностей механізму з подальшим відволіканням від другорядних деталей. Цей метод дозволив формулювати теоретичні положення та узагальнення, які автор застосовує до різних регіонів.

При графічному відображенні складових елементів досліджуваного механізму застосовано графічний метод, а також метод моделювання, що допомагає візуалізувати структуру механізму, виявити зв'язки між елементами та уявити можливі сценарії його функціонування. Було застосовано методи індукції та дедукції, зокрема в процесі окреслення існуючої практики застосування інструментів впливу на смарт-спеціалізацію розвитку регіону (закордонного досвіду) сформульовані загальні положення (індукція), які потім перевірені на відповідність конкретним регіональним умовам (дедукція). Крім того, застосування порівняльного методу, особливо під час аналізу зарубіжного досвіду, дозволило окреслити дієві інструменти впливу та оцінити можливість їх адаптації до національних умов.

РЕЗУЛЬТАТИ

Загалом організаційно-економічний механізм є системою взаємопов'язаних елементів, важелів і методів управління певним об'єктом чи сукупністю об'єктів, що взаємодіють із метою отримання стабільно високих показників конкурентоспроможності через оптимальні способи їх досягнення (Bondar V., 2018).

Організаційно-економічний механізм часто трактують як комплекс методів і засобів регулювання та формування економічних тенденцій. Водночас економічний механізм найчастіше розглядають як систему економічних процесів, що взаємопов'язані між собою та можуть проявлятися за певних умов і функціонують шляхом регулювання цін, тарифів, митних ставок, фінансово-кредитної, податкової й страхової політики (Humenyuk Y., 2019).

Функціонування організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіону — це складний, багаторівневий процес, що включає й стратегічне планування, і практичну реалізацію інноваційного потенціалу регіону. Він базується на принципах системності, залученості всіх зацікавлених сторін і зосередженні на унікальних ресурсах і сильних сторонах регіону чи території.

У межах цього дослідження організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіонів України розглянемо основні його складові, зокрема цілі, функції, принципи функціонування, методи, важелі та інструменти впливу, взаємодія яких забезпечує ефективний розвиток регіону. Трактуючи організаційно-економічний механізм

як сукупність взаємопов'язаних економічних складових (зокрема важелів впливу, методів, інструментального забезпечення тощо), можна стверджувати, що такий механізм у межах забезпечення смарт-спеціалізації розвитку регіонів України має бути спрямований на врахування особливостей розвитку кожного регіону, існуючих взаємозв'язків і, відповідно, управління регіоном з урахуванням особливостей його спеціалізації з метою забезпечення розвитку регіону та одержання позитивних ефектів для всіх його суб'єктів. Із позиції системного підходу, організаційно-економічний механізм смарт-спеціалізації розвитку регіонів України за своєю структурою має містити стійкі внутрішні взаємозв'язки та сприяти розвитку зовнішніх відносин у царині регіонального розвитку.

Досліджуючи механізм смарт-спеціалізації розвитку регіонів України, вважаємо, що об'єктами його застосування виступають окремі регіони або відокремлені територіальні громади. Щодо суб'єктів, що взаємодіють у процесі реалізації досліджуваного механізму, то пропонуємо розглядати їх за двома групами: основні, до яких відносимо ті суб'єкти, що беруть безпосередню участь у розвитку регіону на засадах смарт-спеціалізації; і допоміжні, які прямо чи опосередковано впливають на регіональний розвиток. До прикладу, регіональні органи влади, місцеві підприємства, особливо інноваційної спрямованості, потенційних інвесторів у розвиток регіону можна вважати основними суб'єктами смарт-спеціалізації розвитку регіонів України.

Водночас можна виокремити особливості функціонування організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіонів України:

- гнучкість і мінливість відповідно до змін умов зовнішнього чи внутрішнього середовища регіону;
- взаємоузгодженість цілей механізму із загальнодержавними цілями регіонального та економічного розвитку;
- смарт-орієнтацію на впровадження інновацій і модернізацію існуючих підходів розвитку регіону;
- використання сучасних методів управління та інструментів впливу на розвиток регіону;
- індивідуальність, що передбачає коригування організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації, вибір методів управління та інструментів впливу з урахуванням особливостей регіону, його сильних сторін і переваг;
- соціальну складову, що включає врахування потреб населення регіону при виборі стратегій його розвитку та застосування інструментів впливу.

А. Олешко, З. Шацька та О. Ровнягін виокремлюють такі ключові детермінанти формування регіональної смарт-спеціалізації: ринкову кон'юнктуру (попит і пропозицію), інноваційну активність і впровадження інтелектуальних технологій, стимулювання підприємницької діяльності, зовнішньоекономічні виклики, розвиток економіки знань, державне та місцеве стратегічне управління, процеси цифрової модернізації, а також імплементацію концепції розумного міста (Oleshko A., Shatska Z. and Rovnyagin O., 2022). Погоджуємося з науковцями, однак, на наш погляд, до формотворчих чинників смарт-спеціалізації регіонів в Україні варто також віднести вплив форс-мажорних подій (у сучасних умовах це воєнні дії на території окремих регіонів, ризики завдання шкоди внаслідок бомбардувань і атак безпілотними апаратами тощо), недофінансованість окремих напрямів і заходів регіональної політики з боку держави; ускладненість координації дій у межах галузевих стратегічних документів і соціально-економічних процесів на міждержавному, загальнодержавному, субнаціональному та локальному рівнях управління; мінливість законодавства, зокрема інвестиційного; низьку активність кредитного ринку в Україні, високу вартість кредитних коштів, високі ризики кредитної діяльності.

Головна мета досліджуваного механізму — забезпечити стійкий соціально-економічний розвиток регіону шляхом виявлення та підтримки пріоритетних напрямів, у яких цей регіон може досягти конкурентних переваг на національному чи міжнародному рівні (Рис. 1).

В основі функціонування досліджуваного механізму лежать принципи:

основні:

- концентрація ресурсів на обмеженій кількості пріоритетних напрямів;
- орієнтація на інновації та технології;
- широке залучення бізнесу, науки, влади та суспільства;
- гнучкості та адаптивності стратегії до зовнішніх змін;

додаткові:

- ресурсорієнтованість (орієнтування на активи й ресурси, які має регіон, при виборі його смарт-спеціалізації);
- пріоритетність (визначення інвестиційних пріоритетів при виборі смарт-спеціалізації розвитку регіону);

- ідентичність (урахування специфічних соціально-економічних особливостей регіону при виборі смарт-спеціалізації);
- відкритість (залучення зацікавлених сторін, у тому числі приватного сектора економіки, до процесу визначення пріоритетів);
- вузька спеціалізація (смарт-спеціалізацію слід здійснювати відповідно до сильних сторін регіону та спрямовувати на оптимальний для регіону вид економічної діяльності);
- паритетність (вирівнювання можливостей висловлення позицій для всіх сторін із метою формування оптимальної спеціалізації регіону).

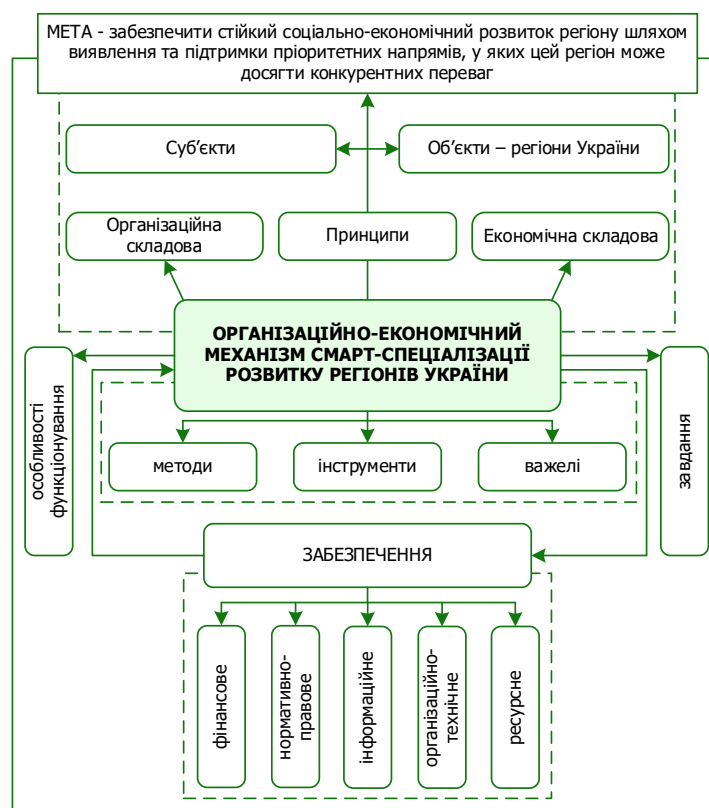

Рис. 1. Складові організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіонів України.

Отже, організаційно-економічний механізм смарт-спеціалізації розвитку регіонів функціонує під впливом чинників на основі принципів і передбачає застосування методів, інструментів і важелів впливу, а в забезпеченні його ефективності важливу роль відіграє наявність забезпечення. Виділяємо фінансове, нормативно-правове, інформаційне, організаційно-технічне та ресурсне забезпечення.

До основних завдань, які, на наш погляд, мають бути покладені на організаційно-економічний механізм смарт-спеціалізації розвитку регіонів України, відносимо:

- упровадження заходів, спрямованих на партнерську співпрацю між суб'єктами господарювання та регіональними органами влади, громадськістю, інвесторами й іншими суб'єктами в системі регіонального розвитку на засадах смарт-спеціалізації;
- ужиття заходів із метою максимально ефективного використання ресурсного потенціалу регіону (інвестиційного, трудового, фінансового, рекреаційного й т.д.);
- забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в регіоні, що дозволить залучати інвестиційні ресурси всередині країни та із-за кордону й сприяти розвитку регіону на засадах смарт-спеціалізації;
- спрямування на інноваційний розвиток, підтримка ноу-хау розробок, заохочення молоді до відкриття бізнесу в царині інноваційних технологій, сприяння оновленню існуючих виробництв;
- постійне вдосконалення методики ухвалення рішень щодо вибору спеціалізації регіону та подальшої оцінки правильності обраної спеціалізації;

- розробка системи показників оцінювання ефективності вибраної смарт-спеціалізації та ефективності функціонування організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіону.

Досліджуючи організаційно-економічний механізм смарт-спеціалізації розвитку регіонів України, особливу увагу приділимо саме ресурсному забезпеченню, яке вважають об'єктивною передумовою (можливістю) для регіону для вибору смарт-спеціалізації та впровадження програм розвитку. Оцінюючи ресурсний потенціал, необхідно здійснити комплексний аналіз регіону й визначити обсяги природних корисних копалин та інших ресурсів, наявність робочої сили, розвиток сільського господарства, наявну інфраструктуру на досліджуваній території. Організаційно-економічний механізм смарт-спеціалізації розвитку регіонів фактично передбачає мобілізацію наявних ресурсів, а для цього необхідно зібрати інформаційну базу щодо ресурсного потенціалу регіону, що може бути залучений у процесі смарт-спеціалізації розвитку регіону.

Якщо з використанням організаційно-економічного механізму передбачене залучення в регіон іноземних інвестицій чи грантових ресурсів із метою розвитку регіону на засадах смарт-спеціалізації, то необхідно враховувати міжнародні правові норми та законодавче забезпечення, у тому числі те, що стосується зовнішньоекономічної діяльності, оскільки потенційні інвестори можуть бути зацікавлені в експорті виробленої в регіоні продукції. Крім того, варто врахувати потребу контролю якості й конкурентоспроможності виробленої в регіоні продукції, у тому числі її відповідність міжнародним нормам і стандартам.

Із метою забезпечення результативності й практичної дієвості організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації регіонального розвитку в Україні доцільно впроваджувати комплекс взаємодоповнюючих інструментів. Ці інструменти за функціональним спрямуванням умовно класифікують на такі групи: економічні (системи мотивацій, фінансового стимулювання, податкового регулювання), організаційні (інституційні форми управління, моделі міжсекторальної взаємодії), соціально-психологічні (механізми суспільної підтримки змін, інклюзивної участі населення), техніко-технологічні (упровадження сучасних цифрових і смарт-рішень), маркетингові (брендинг територій, просування інноваційних рішень), екологічні (збалансоване природокористування, «зелена» трансформація), правові (нормативно-правове забезпечення інноваційних підходів), інноваційні (розвиток науково-дослідного потенціалу, технологічне підприємництво), інвестиційні (залучення внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування, формування сприятливого інвестиційного клімату). В умовах складної економічної ситуації в державі, що пов'язано зі зростанням обсягів державного боргу, швидкими темпами інфляції; зменшенням кількості населення, а відповідно й працездатної його частини; воєнними діями, необхідно запроваджувати нові економічні інструменти для розв'язання існуючих викликів у смарт-спеціалізації розвитку регіонів.

Економічні інструменти можна розглядати залежно від суб'єкта застосування. До них можна віднести інструменти, дія яких спрямована на місцеві органи влади, суб'єкти підприємницької діяльності в регіоні, для прикладу – через застосування бюджетних заходів підтримки, зокрема надання дотацій, субсидій або субвенцій. Виділення дотацій на рівні державного бюджету для стимулювання розвитку регіону є важливим інструментом, що чинитиме вплив на місцеві органи влади, якщо вони виступатимуть розподіляючим органом, та на окремі суб'єкти господарювання, що одержать дотаційну підтримку. Можна виділити також інструменти стимулюючого характеру, які спрямовані на суб'єкти господарювання і їх переважно застосовують державні органи влади; мотиваційні інструменти активізації діяльності бізнесу в соціальній, економічній та екологічній галузях регіону, до яких можна віднести податковий кредит, що дозволить нарощувати внутрішні резерви суб'єкта господарювання та використовувати їх для модернізації й розвитку діяльності. Загалом, чимало науковців виділяють групу податкових інструментів, до яких відносять податкові ставки та податкові платежі, штрафні нарахування, податкові канікули й інвестиційне податкове кредитування (Melnyk L., Udovichenko V., 2018).

Зупинімося детальніше на податкових інструментах. В Україні поняття податкового кредиту в межах чинного податкового законодавства трактують за кількома концептуальними позиціями, що відображають його функціональне та правове значення. Зокрема, можна визначити три основні підходи до розуміння сутності податкового кредиту:

- податковий кредит у системі податку на додану вартість (ПДВ), що виступає формою бюджетного кредитування платників податків. Він дозволяє зменшити суму податкових зобов'язань на величину ПДВ, сплаченого в складі вартості придбаних товарів (робіт, послуг);
- податковий кредит у контексті оподаткування доходів фізичних осіб, який реалізують через надання платникові можливості зменшити загальну суму річного оподаткованого доходу на визначену законодавством величину витрат соціального або інвестиційного характеру;

- податковий кредит як різновид податкової пільги, який застосовують у межах інших податків і зборів для стимулювання певної економічної або соціальної поведінки (наприклад, інвестування, благодійної діяльності тощо).

Загалом податковий кредит розглядають як конкретну суму, на яку суб'єкт господарювання – податковий агент має законодавчо закріплене право зменшити податковий платіж протягом установленого звітного (податкового) періоду (Kovalko N., Glukh O., 2024). Існує також податковий кредит на наукову діяльність, який дозволяє зменшувати податкове зобов'язання за звітний місяць шляхом зменшення обсягу доходу суб'єкта господарювання, що провадить науково-дослідні роботи, на суму витрат на науково-дослідні потреби (Melnyk L., Udovichenko V., 2018). Цей інструмент є важливим стимулом розвитку інновацій і реалізації наукових досягнень. Податковий інвестиційний кредит часто застосовують як інструмент податкового стимулювання розвитку підприємництва в регіоні, оскільки він передбачає відтермінування на чітко обумовлений термін здійснення податкових платежів із податку на прибуток, який отримано платником податку від упровадження програм і проєктів інвестиційно-інноваційного спрямування. Податкові преференції, надані наукоємним і екологоорієнтованим підприємствам регіону, виступають одним із ключових інструментів стимулювання смарт-спеціалізації регіонального розвитку. Вони спрямовані на підтримку стратегічно важливих, інноваційних напрямів господарської діяльності через механізм часткового або тимчасового звільнення юридичних осіб від сплати окремих податків, що, у свою чергу, сприяє нарощуванню інтелектуального та екологічного потенціалу регіону.

Відзначаємо актуальність для вітчизняних реалій застосування податкових інструментів для стимулювання розвитку регіонів з використанням досвіду США в царині державного гарантування кредитів, у тому числі надання інвестиційних податкових кредитів (Pavlova O., Pavlov K., Pysanko S. and Matiychuk L., 2023, p. 147). Американський досвід пільгового оподаткування бізнесу, що займається науково-дослідною та інноваційною діяльністю, передбачає: податкові пільги в розмірі до 20 відсотків зростання статей витрат на інноваційно-дослідні та науково-конструкторські роботи відносно узагальнених усереднених показників за аналогічними витратами за попередні звітні періоди; зниження бази оподаткування на суму вартості науково-дослідного обладнання та апаратури, які безоплатно передають підприємства на користь закладів вищої освіти й наукових установ; запровадження пільгових умов нарахування амортизаційних витрат; надання податкових та інвестиційних стимулів у формі скорочення податкових зобов'язань із податку на прибуток у межах 6–10 відсотків від загального обсягу інвестицій, спрямованих на придбання високо-технологічного інноваційного устаткування (Pavlova O., Pavlov K., Pysanko S. and Matiychuk L., 2023, p. 198).

Існують також податкові пільги на товаро-експортний дохід та індивідуальні зменшення податкових зобов'язань для інвесторів-іноземців за окремими напрямками діяльності інноваційного та екологічного спрямування, що сприяють розвитку бізнесу в регіоні та дозволяють залучити іноземних інвесторів до пріоритетних проєктів.

У цілому податкові важелі впливу та інструменти дозволяють стимулювати окремі галузі економіки, зокрема забезпечити підтримку соціальної та екологічної галузей, і забезпечують смарт-спеціалізацію розвитку регіонів.

Окремо серед економічних інструментів організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіонів виділяють інвестиційні та інноваційні інструменти. Часто ці інструменти застосовують комплексно, оскільки вкладення інвестиційних коштів в інноваційну діяльність, у процеси формування та реалізації нових інноваційних продуктів чи технологій є дієвими інструментами активізації процесів смарт-спеціалізації розвитку регіону.

Як окрему групу інструментів виділяємо інституційні інструменти, які застосовують органи влади (державної та регіональної) на рівні існуючих інституцій. Сюди належать: видача ліцензій, дозволів, установа законодавчих обмежень; підписання державних, міжрегіональних, міжнародних угод про співпрацю; прийняття та впровадження програм розвитку регіону тощо.

Загалом інструменти організаційно-економічного механізму спрямовані на стимулювання розвитку регіону за рахунок залучення інвестиційних коштів, одержання інвестиційних ресурсів у формі фінансування з державного чи місцевого бюджетів або сприяння пошуковій підприємством внутрішніх фінансових резервів для забезпечення модернізації.

Усі інструменти, методи та важелі впливу організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіонів можна класифікувати за терміном дії на тимчасові й постійні, короткострокові (до 1 року), середньострокові, довгострокові (більше 5 років), наприклад, в екологічній царині.

Вітчизняне законодавство передбачає застосування прямих бюджетних асигнувань із державного бюджету для подолання екологічних проблем у регіонах, для регіонів із контрольованим стримуванням промислового розвитку з метою збереження соціальної та екологічної стабільності регіону.

У межах дослідження відзначаємо значний досвід європейських країн щодо застосування інструментів, важелів і методів для розвитку регіонів на засадах смарт-спеціалізації. У ЄС реалізацію стратегій і програм смарт-спеціалізації регіонів формують такі фонди: Європейський фонд морського й рибного господарства; Європейський фонд регіонального розвитку, Європейський фонд із розвитку сільських районів та сільського господарства (Dub A., 2020). Залежно від масштабу проєкту, його спрямування, очікуваних ефектів від його реалізації, царини застосування, фінансову підтримку будуть спрямовувати від відповідного фонду на основі належності проєкту до цілей і напрямів фондового фінансування, однак існує можливість фінансування проєкту одночасно з трьох фондів.

Гранти, фінансова поворотна (безвідсоткова) допомога є досить поширеними інструментами фінансової підтримки європейськими інвестиційними фондами. Крім того, застосовують інвестиції в акціонерний капітал, фінансування проєкту у формі призу за перемогу в конкурсі, дешеві позики на тривалий термін (порівняно з банківськими позиками), гарантії та інші інструменти смарт-спеціалізації розвитку регіонів. Відзначимо, що гранти й поворотну фінансову допомогу як найбільш поширені інструменти регулюють спільні правила та положення, а суттєвими відмінностями є те, що гранти є безповоротним безоплатним фінансуванням, а поворотна допомога передбачає повернення інвестованих коштів (в окремих випадках – частини коштів), однак без сплати відсотків, як при кредитуванні. Крім того, на відміну від кредиту, терміни надання фінансової допомоги можуть бути гнучкі й тривалі (Dub A., 2020).

Одним із дієвих механізмів реалізації смарт-спеціалізації регіонального розвитку є підтримка кластерних ініціатив. Цей підхід широко впроваджують у країнах Європейського Союзу та використовують у більшості регіонів для активізації інноваційної діяльності й забезпечення структурної трансформації економіки. До прикладу, Південно-Східний регіон Румунії застосовує кластерну модель для стимулювання розвитку агропродовольчого сектора в межах стратегічного напрямку «Підвищення якості та обсягів виробництва харчової продукції шляхом використання агропродовольчих біотехнологій». Паралельно регіон активно сприяє формуванню ІТ-кластерів у контексті реалізації пріоритету «Підтримка впровадження концепції смарт-міст на рівні регіонального розвитку» (The smart specialization strategy of the Southeast development region, 2021).

У Німеччині застосовують такі інструменти: цільові безоплатні субсидії суб'єктам підприємництва, які впроваджують інноваційні технології; гранти строком до трьох років на підвищення кваліфікації кадрів, зайнятих науковими дослідженнями та розробками; пільгові кредити (до 50 відсотків від розміру коштів, укладених суб'єктом-господарування, що впроваджує інновації), які інвестують у вдосконалення виробничих процесів, розробку інноваційної продукції, а також у заходи щодо посилення ефективності енергоспоживання (пільгове кредитування поширюється на компанії, річна оборотність яких становить менш ніж 300 млн євро); пільгове кредитування до 100 тис. євро для малого та середнього бізнесу, що співпрацює з великими інноваційно орієнтованими підприємствами; гранти малим та середнім підприємствам і дослідні роботи й створення інноваційних виробничих технологій; гранти наукомістким підприємствам устаткування (Pavlova O., Pavlov K., Pysanko S. and Matiychuk L., 2023).

На території Польщі, у Люблінському воєводстві, реалізують 6 пілотних програм у царині інновацій, зокрема це Програма для партнерств, мереж і кластерів, що спрямована на пошук нових механізмів взаємопідтримки та комунікації щодо обміну знаннями й досвідом, та розробки дієвих інструментів сприяння формуванню партнерських відносин між бізнесом, що дотримується принципів смарт-спеціалізації (Storonyanska I., 2022, p. 219).

Практичний досвід Канади передбачає субсидювання процесів упровадження інноваційних програм і технологій шляхом відшкодування витрат на оплату праці персоналу (до 50 відсотків); погодження податкового кредиту з розрахунку здійснених платежів на інвестиційно-дослідницьку роботу до 25 відсотків (Pavlova O., Pavlov K., Pysanko S. and Matiychuk L., 2023).

Організаційно-економічний механізм смарт-спеціалізації розвитку регіонів умовно можна поділити на кілька взаємозалежних компонентів:

- аналітико-діагностичний блок. На цьому етапі проводять поглиблений аналіз соціально-економічного стану регіону, його ресурсної бази, наукового та виробничого потенціалу. Застосовують загальноприйняті наукові методи, зокрема SWOT-аналіз, оцінку конкурентних переваг, порівняльний аналіз щодо інших регіонів, PEST-аналіз. Основною метою цього блоку є виявлення галузей і напрямів, де регіон або вже досяг успіхів, або має високий потенціал розвитку;
- формування стратегії. На основі аналітичних даних розробляють стратегію смарт-спеціалізації. Це документ, який визначає: пріоритетні напрями розвитку, цільові показники, механізми підтримки, заходи державної та приватної підтримки. На цьому етапі активно використовують підходи програмно-цільового управління та елементи стратегічного менеджменту;

- організаційна структура управління. Формують чи адаптують інституційні структури: координаційні ради, агенції регіонального розвитку. Їхні завдання — координація дій між різними учасниками, реалізація стратегії, організація фінансування та супровід проєктів. Управління має будуватися за принципами прозорості, горизонтальної взаємодії та залучення всіх учасників;
- застосування інструментів стимулювання / впливу, зокрема заходи прямого та непрямого фінансування проєктів (гранти, субсидії, податкові пільги), механізми державно-приватного партнерства, розвиток венчурного фінансування та залучення інвестицій, стимулювання експорту високотехнологічної продукції. Усі інструменти мають бути узгоджені зі стратегічними цілями та враховувати специфіку регіону;
- моніторинг та оцінка. Для оцінки ефективності механізму необхідна система показників, що дозволяє відстежувати: досягнення цільових індикаторів, динаміку розвитку пріоритетних галузей, економічні та соціальні ефекти.

Важливим аспектом є можливість коригування стратегії на основі аналізу отриманих результатів – це забезпечує гнучкість і адаптивність механізму.

Ефективність механізму залежить від взаємодії всіх зацікавлених сторін. У рамках смарт-спеціалізації реалізують концепцію «четверної спіралі» (triple / quadruple helix), що включає: владу (регіональну та муніципальну) – вона задає стратегічний напрям і забезпечує інституційну підтримку; бізнес – він упроваджує інновації, інвестує, бере участь у кластерах; науку та освіту – вони розробляють технології, готують кадри; громадянське суспільство – воно висловлює соціальні очікування, впливає на легітимність рішень.

Функціонування організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіонів потребує чітко налагодженої системи комунікацій та обміну інформацією. Це реалізують через:

- платформи для громадського обговорення та зворотного зв'язку;
- цифрові системи моніторингу та аналізу;
- регулярні консультації між представниками влади, бізнесу та науки;
- кластери й технопарки як точки концентрації інноваційної активності.

В Україні впровадження концепції смарт-спеціалізації стикається з низкою викликів, серед яких: слабка інституційна спроможність, обмежене фінансування, недостатня координація між рівнями влади та відсутність ефективних механізмів моніторингу. Для подолання цих бар'єрів необхідно вдосконалити організаційно-економічний механізм смарт-спеціалізації, ураховуючи найкращі європейські практики. Виділяємо напрями вдосконалення організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіонів (Рис. 2).

Результати здійсненого дослідження вдосконалення організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку вітчизняних регіонів вбачаємо в зазначених напрямках. Зокрема виокремлюючи серед напрямів удосконалення інституційного забезпечення та управління, автор вважає, що важливим кроком стане створення регіональних інноваційних рад, які об'єднуюватимуть представників влади, бізнесу, науки та громадськості. Ці ради координуватимуть розробку та реалізацію стратегій смарт-спеціалізації, забезпечуючи ефективну комунікацію між зацікавленими сторонами. Відзначаємо необхідність законодавчого регулювання створення та функціонування таких рад. Крім того, розробка інструментарію стратегічного планування, моніторингу, оцінки ефективності в межах певного напрямку сприятиме посиленню контролю та моніторингу за реалізацією смарт-спеціалізації розвитку регіонів.

Удосконалення фінансового забезпечення як один із напрямів удосконалення досліджуваного механізму, на нашу думку, має здійснюватися шляхом диверсифікації джерел фінансування проєктів смарт-спеціалізації із залученням і державних, і приватних інвестицій. Особливу увагу слід приділити використанню інструментів державно-приватного партнерства. Крім того, створення регіональних інноваційних фондів дозволить акумулювати ресурси для підтримки пріоритетних проєктів. Ці фонди можна фінансувати за рахунок місцевих бюджетів, донорських коштів і внесків бізнесу.

Удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення в складі досліджуваного механізму передбачає розвиток системи моніторингу та оцінки реалізації стратегій смарт-спеціалізації (що дозволить своєчасно виявляти проблеми й коригувати дії для досягнення поставлених цілей) і використання цифрових платформ для збирання, аналізу та поширення інформації про хід реалізації стратегій (що забезпечить прозорість процесів і сприятиме залученню громадськості до ухвалення рішень).

Рис. 2. Напрями вдосконалення організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіонів в Україні.

Під розвитком людського капіталу розуміємо потребу підтримки освіти й науки, особливо в галузях, які відповідають пріоритетам смарт-спеціалізації, що сприятиме формуванню висококваліфікованих кадрів і розвитку інноваційного потенціалу регіонів; підвищенню компетентності в царині стратегічного планування, управління проектами та інноваційної діяльності. Для цього варто запровадити програми навчання для працівників органів влади та інших учасників процесу смарт-спеціалізації. Також важливим є сприяння підприємництву шляхом надання консультаційних послуг, доступу до фінансування та підтримки стартапів.

Важливим напрямом удосконалення організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації регіонів в Україні вважаємо посилення міжрегіональної та міжнародної співпраці через створення кластерів у пріоритетних галузях, що дозволить об'єднати зусилля підприємств, наукових установ і влади для досягнення спільних цілей, та посилення участі в міжнародних програмах і проектах, що спрямовані на підтримку інноваційного розвитку й смарт-спеціалізації регіонів.

Актуальним напрямом удосконалення досліджуваного механізму вважаємо адаптацію європейського досвіду, що включає й вивчення міжнародних практик у царині смарт-спеціалізації, і посилення співпраці з європейськими (міжнародними) інституціями з метою отримання методичної та фінансової підтримки в впровадженні смарт-спеціалізації розвитку регіонів.

На наш погляд, практичну значущість має ідея створення регіональних інноваційних рад, які серед інших функцій зможуть розпоряджатися регіональними інноваційними фондами. Регіональна інноваційна рада (PIR) – це консультативно-координаційний орган, який забезпечує партнерську взаємодію між владою, бізнесом, науковими установами та громадянським суспільством для реалізації стратегій смарт-спеціалізації та інноваційного розвитку регіону.

На практиці реалізацію такої ідеї вбачаємо через послідовність перелічених нижче кроків.

1. Процес створення. Ініціатором виступає обласна державна адміністрація або обласна рада, а безпосередньо процес створення починається з ухвалення відповідного розпорядження / рішення, яке затверджує Положення про раду, її склад і повноваження. Уважаємо, що створення PIR не вимагає окремої юридичної реєстрації, а її діяльність може базуватися на нормативному акті регіонального рівня, наприклад, розпорядженні голови ОДА чи рішенні сесії облради.
2. Підпорядкування PIR. Рада має бути підзвітна обласній адміністрації або виконавчому комітетові облради, однак функціонування пропонованої PIR має відбуватися на засадах автономності в межах експертної компетенції.

3. Склад РІР. Уважаємо, що до складу пропонованої до створення РІР мають уходити представники обласної адміністрації (департаменти економіки, регіонального розвитку, освіти, цифровізації; представники муніципалітетів), представники бізнесу (керівники провідних підприємств регіону; керівники кластерів, бізнес-асоціацій, інноваційних компаній тощо), науковці (ректори або проректори університетів, науковці НАН, молоді дослідники, експерти з інновацій), представники громадськості, ЗМІ, IT-спільноти тощо.

На пропоновану до створення РІР вважаємо доцільним покласти такі функції:

- оцінка потенціалу регіону в межах смарт-спеціалізації;
- формування пріоритетів розвитку регіону;
- координація взаємодії між стейкхолдерами;
- оцінка проєктних заявок у межах регіональних конкурсів інновацій;
- підготовка пропозицій до регіональних стратегій, бюджетів, програм.

Водночас, якщо створювати РІР як окрему юридичну особу, підпорядковану місцевому органу влади, то в цьому разі пропонована до створення Рада зможе здійснювати функції акумулювання та перерозподілу коштів регіонального інноваційного фонду. Пропонована для створення РІР має бути підпорядкована місцевим органам влади, однак можна передбачити періодичну звітність щодо її діяльності перед Міністерством економіки або Міністерством розвитку громад та територій України.

Схожа практика створення Регіональних інноваційних рад є в Литві та Польщі. Загалом, для підвищення ефективності організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіонів в Україні важливо:

- розвивати цифрові інструменти планування та моніторингу;
- запроваджувати практики відкритого управління;
- формувати регіональні інноваційні хаби;
- зміцнювати зв'язки між вузами, науковими інститутами та виробничими підприємствами;
- підтримувати участь регіонів у міжнародних проєктах і програмах.

ДИСКУСІЯ

У дослідженнях щодо організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіонів залишається низка дискусивних і суперечливих питань, що викликають активне обговорення в науковій спільноті. По-перше, залишаються відкритими питання універсальності підходу: чи можна адаптувати механізм смарт-спеціалізації до всіх регіонів, особливо з низьким рівнем економічного розвитку? Чи потрібні різні моделі для різних типів територій? По-друге, ведуть дискусії про баланс між державною та приватною участю у формуванні та реалізації стратегії смарт-спеціалізації. Додаткового дослідження потребує питання визначення ступеня втручання держави й вибору інструментів стимулювання, що можуть ефективно мотивувати бізнес до участі в смарт-спеціалізації розвитку регіону. Також дискусивним залишається питання оцінки ефективності застосування механізму.

Дискусивним залишається вибір критеріїв та індикаторів для оцінювання результатів смарт-спеціалізації.

Крім того, у зарубіжній та вітчизняній літературі немає єдності в розумінні кордонів і структури самого механізму: які саме елементи слід включати, яка їхня роль і взаємодія. Отож, ці та інші питання формують порядок денний для подальших досліджень та обговорень, дозволяючи розвивати теорію й практику смарт-спеціалізації.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що дослідження спирається на комплекс загальнонаукових методів, які забезпечують системність, об'єктивність та обґрунтованість теоретичних висновків.

Головна мета організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіонів — не просто підтримка окремих галузей, а формування інноваційних екосистем, у яких взаємодіють бізнес, наука, освіта й влада. Смарт-спеціалізація дозволяє сконцентрувати зусилля на тих напрямках, де регіон може досягти глобальної конкурентоспроможності. Проте без продуманого організаційно-економічного підходу така спеціалізація може залишитися на рівні декларацій.

Удосконалення механізму включає такі напрями: інституційне забезпечення та управління, фінансове забезпечення, інформаційно-аналітичне забезпечення, розвиток людського капіталу, міжрегіональну та міжнародну співпрацю, адаптацію зарубіжного досвіду. Крім того, важливими є такі заходи, як розробка інструментів стратегічного планування, моніторингу, оцінки ефективності, а також створення стійких форм співпраці між ключовими учасниками. Важливо забезпечити прозорість процесів, гнучкість в управлінні, адаптацію до зовнішніх викликів і стимулювання інновацій.

Перспективи впровадження такого підходу є значними. По-перше, це підвищення інвестиційної привабливості регіонів. По-друге, створення високооплачуваних робочих місць і скорочення відтоку населення. По-третє, зміцнення регіональної ідентичності та соціального капіталу. У довгостроковій перспективі це сприяє формуванню сталої економіки знань, орієнтованої на світові ринки.

Отже, організаційно-економічний механізм смарт-спеціалізації — це не просто інструмент, а стратегічна основа розвитку регіонів країни.

Напрямом подальших досліджень уважимо розробку системи показників оцінювання ефективності вибраної смарт-спеціалізації та ефективності функціонування організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіону.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

ФІНАНСУВАННЯ

Автор не отримував фінансування для цього рукопису.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

REFERENCES / ЛІТЕРАТУРА

- Bondar, V. (2018). The essence of the concept "organizational and economic mechanism of management of foreign economic activity of the enterprise". *Efektivna ekonomika*, 8. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6503>
- Dub, A. R. (2020). Mechanisms of financing smart specialization (on the example of eu structural and investment funds). *Ekonomika ta derzhava*, 6, 92-97. http://www.economy.in.ua/pdf/6_2020/16.pdf
- Humenyuk, Y. V. (2019), Organizational and economic mechanism of functioning of the grain product subcomplex. *Bulletin of Khmelnytskyi National University*, 3, 71-77. <https://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/01/16-16.pdf>
- Kovalko, N. M., & Glukh, O. V. (2024), Theoretical approaches to the definition of the concept of "tax credit". *Irpın legal journal: scientific journal*, 3(16). <https://ojs.dpu.edu.ua/index.php/irpleqchr/article/download/274/286>
- Melnyk, L. Yu., & Udovichenko, V. P. (2018), Economic instruments for implementing the mechanism for stimulating sustainable development of regions. *Efektivna ekonomika*, 4. http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2018/15.pdf
- Oleshko, A. A., Shatska, Z. Ya., & Rovnyagin, O. V. (2022). Smart-specialization of Ukraine in the perspective of post-war economic recovery. *Efektivna ekonomika*, 5. http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2022/11.pdf
- Pavlova, O. M., Pavlov, K. V., Pysanko, S. V., & Matiychuk, L. P. (2023). Regulation of investment and innovation activity in the electric power industry of Ukraine: Collective monograph. Lutsk. https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/21736/1/monohraf_2023.pdf
- Storonyanska, I. Z. (2022). Smart specialization of regions of Ukraine: methodology and pragmatics of implementation: Collective monograph. Lviv: State Institution «Instytut rehional'nykh doslidzhen' imeni M. I. Dolishn'oho NAN Ukrayiny». <http://ird.gov.ua/irdp/p20220006.pdf>
- The smart specialization strategy of the Southeast development region (2021). South-East Regional Development Agency. http://www.adrse.ro/Documente/Planificare/RIS3/Smart_Specialization_Strategy_SE.pdf
- Yarovenko, H., Kuzior, A., Norek, T., & Lopatka, A. (2024). The future of artificial intelligence: Fear, hope or indifference? *Human Technology*, 20(3), 611–639. <https://doi.org/10.14254/1795-6889.2024.20-3.10>

Ruslan Kloba

DIRECTIONS FOR IMPROVING THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF SMART SPECIALIZATION OF DEVELOPMENT OF REGIONS OF UKRAINE

The article is devoted to the study of the organizational and economic mechanisms of smart specialization of regional development. The purpose of the scientific research is to substantiate the organizational and economic mechanism of smart specialization of regional development, its constituent elements, and to draw conclusions regarding areas for improving of the studied mechanism of smart specialization of regional development in Ukraine. The essence of the organizational and economic mechanism was revealed. The constituent elements of the organizational and economic mechanism of smart specialization of regional development were identified. The principles were considered and the features of the functioning of the mechanism of smart specialization of regional development in Ukraine were identified, namely: flexibility and variability in accordance with changes in development conditions; mutual coordination of the goals of the mechanism at the regional and national levels; smart orientation towards innovation and modernization; introduction of modern management methods, tools, levers of influence; individuality; social component. The following types of support are distinguished in the mechanism: financial, regulatory, informational, organizational and technical, and resource.

It was possible to deepen the theoretical and methodological foundations of smart specialization of the development of regions of Ukraine by studying the components of the organizational and economic mechanism of smart specialization of regional development and identifying instruments of influence on the region's development. The main tasks of the studied mechanism were defined: implementation of measures aimed at partnership cooperation between business entities and regional authorities, the public, investors and other participants in the system of regional development on the basis of smart specialization; taking measures to maximize the use of the region's resource potential; ensuring a favorable investment climate in the region, which will contribute to the development of the region on the basis of smart specialization; direction to innovative development, support of know-how developments; interest of young people in starting a business in the field of innovative technologies; assistance in the renewal of existing productions; improvement of decision-making methods; development of a system of indicators for assessing the effectiveness of the selected smart specialization and the effectiveness of the functioning of the organizational and economic mechanism of smart specialization of the region's development. The experience of foreign countries in introducing tools to promote smart specialization of regional development is considered.

The experience of foreign countries in implementing tools to promote smart specialization of regional development was considered. According to the results of the work, the following key areas of improvement of the organizational and economic mechanism of smart specialization of regional development in Ukraine were identified: institutional support and management; financial support; information and analytical support; human capital development; interregional and international cooperation; adaptation of foreign experience.

It was proposed to create Regional Innovation Councils as advisory and coordination bodies to ensure partnership between authorities, business, scientific institutions and civil society to implement smart specialization strategies and innovative development of the region.

Keywords: smart specialization, regional development, smart specialization mechanism, innovative development, grant, tax breaks, tax credit, financial assistance

JEL Classification: R11, P25, P48